

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Spraw Zagranicznych, www.msz.gov.pl

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

Nota informacyjna nt. orzecznictwa Trybunału nr 205

Marzec 2017 r.

Chowdury i Inni p. Grecji – skarga nr 21884/15

Wyrok z 30.03.2017 r. [Pierwsza Sekcja]

Art. 4

Obowiązki pozytywne

Art. 4 ust. 1

Handel ludźmi

Art. 4 ust. 2

Praca przymusowa

Niewystarczająca reakcja władz na sytuację handlu ludźmi polegającą na wykorzystywaniu sytuacji bezbronności pracowników – imigrantów nie posiadających zezwolenia: *naruszenie*

Fakty – Skarżącymi było 42 obywateli Bangladeszu. Zostali zatrudnieni w latach 2012-2013 jako sezonowi pracownicy rolni, nie mając zezwolenia na pracę i pobyt w Grecji. Za obietnicę wynagrodzenia w wysokości 22 euro za dzień i zakwaterowani w niegodnych warunkach pracowali oni w wyczerpującym wymiarze czasu pracy pod okiem uzbrojonych dozorców.

Po wielu miesiącach bez wypłaty wybuchły strajki, na co szefowie odpowiedzieli groźbami i zatrudnieniem nowych imigrantów z Bangladeszu. W dniu 17 kwietnia 2013 r. jeden z dozorców otworzył ogień przeciwko około stu pracownikom, którzy domagali się swego wynagrodzenia, raniąc poważnie część skarżących.

Wszczęto dochodzenie wobec pracodawców, osoby, która strzelała, oraz jednego z nadzorców. Oprócz zarzutów spowodowania poważnych obrażeń ciała, prokurator postawił też zarzut handlu ludźmi (art. 323A Kodeksu karnego). Części skarżących (wszystkim spośród rannych) prokuratura przyznała status ofiary handlu ludźmi i uczestniczyli oni w procesie.

W lipcu 2014 r. sąd przysięgłych wymierzył kary pozbawienia wolności z tytułu spowodowania poważnych obrażeń ciała, ale oddalił zarzut handlu ludźmi na tej podstawie, że skarżący dobrowolnie podjęli zatrudnienie i nie utracili wolności poruszania się, co umożliwiło im opuszczenie pracodawcy. Prokurator przy Sądzie Kasacyjnym odmówił wniesienia kasacji.

Pozostała grupa skarżących (osoby, które nie zostały ranne) nie uczestniczyła w procesie przed sądem przysięgłych. W maju 2013 r. wnieśli oni natomiast zawiadomienie o przestępstwie, domagając się, by również im przyznano status ofiar handlu ludźmi: w sierpniu 2014 r. prokurator odmówił wszczęcia postępowania na tej podstawie, że występująca po stronie skarżących zwłoka w ujawnieniu się poddaje w wątpliwość ich obecność w momencie wydarzeń.

Przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka skarżący, którzy uważali, że byli ofiarami pracy przymusowej lub obowiązkowej, zarzucali brak reakcji ze strony władz.

Prawo – Art. 4 ust. 2

a) *Zastosowalność* – Pojęcie handlu ludźmi nie ogranicza się jedynie do wykorzystywania seksualnego. Wykorzystywanie pracy stanowi jedną z form wykorzystania przewidzianych definicją handlu ludźmi sformułowaną w art. 4 lit. a Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi ([Konwencja ws. działań przeciwko handlowi ludźmi](#)), co świadczy o nieodłącznym związku między pracą przymusową lub obowiązkową a handlem ludźmi. Ta sama idea wyraźnie przejawia się w artykule Kodeksu karnego zastosowanym w obecnej sprawie.

Upřednia zgoda ofiary nie jest wystarczająca, by wykluczyć zakwalifikowanie pracy jako „pracy przymusowej”. W sytuacji, gdy pracodawca nadużywa swej władzy lub czerpie korzyści z sytuacji bezbronności swych pracowników w celu ich wykorzystania, osoby te nie świadczą pracy z własnej woli. Kwestia, czy dana osoba świadczyła pracę dobrowolnie, jest pytaniem o fakty, które powinno zostać zbadane w świetle wszystkich istotnych okoliczności danej sprawy.

W obecnej sprawie, skarżący rozpoczęli pracę w czasie, gdy znajdowali się w sytuacji bezbronności jako imigranci o nieuregulowanym statusie, pozbawieni środków i narażeni na ryzyko zatrzymania, pozbawienia wolności i wydalenia. Bez wątpienia zdawali sobie sprawę, że jeśli zaprzestaną pracy, nigdy nie zobaczą swego zaległego wynagrodzenia, które gromadziło się z biegiem dni.

Nawet zakładając, że w momencie podjęcia zatrudnienia skarżący zaoferowali swą pracę z własnej woli i w dobrej wierze sądzili, że ich wynagrodzenie będzie im wypłacane, zachowanie ich pracodawców (groźby i przemoc, zwłaszcza w odpowiedzi na żądania zapłaty wynagrodzenia) wskazuje, że sytuacja następnie uległa zmianie.

Wprawdzie skarżący nie znajdowali się w sytuacji poddaństwa, tym niemniej, warunki ich pracy pozwalają jasno uznać, że ich sytuacja wypełniała znamiona pracy przymusowej i handlu ludźmi, zgodnie z jego definicją zawartą w art. 3 lit. a Protokołu [o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi] uzupełniającego Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej ([Protokół z Palermo](#)) oraz w art. 4 Konwencji ws. działań przeciwko handlowi ludźmi.

Rozstrzygnięcie: art. 4 ma zastosowanie (jednomyślnie).

b) *Poszanowanie obowiązków* – Poniższe względy przemawiały za uznaniem przez Trybunał, że pozwane Państwo nie wypełniło swych obowiązków pozytywnych w odniesieniu do handlu ludźmi (zapobieganie sytuacji handlu ludźmi, ochrona ofiar, przeprowadzenie śledztwa w sposób skuteczny i ukaranie winnych).

Trybunał opierał się na Konwencji ws. działań przeciwko handlowi ludźmi i na sposobie, w jaki jest ona interpretowana przez Grupę ekspertów do spraw działań przeciwko handlowi ludźmi ([GRETA](#)).

i. *Ustanowienie odpowiednich ram prawnych i regulacyjnych* – Zasadniczo ten obowiązek został wypełniony. W szczególności, Grecja ratyfikowała lub podpisała – na długo, zanim doszło do wydarzeń obecnej sprawy – podstawowe instrumenty międzynarodowe (w tym Protokół z Palermo z grudnia 2000 r. oraz Konwencję ws. działań przeciwko handlowi ludźmi z 16 maja 2005 r.), a także wdrożyła właściwe prawo Unii Europejskiej do Kodeksu karnego oraz Kodeksu postępowania karnego – zarówno w aspekcie karnym, jak i dotyczącym ochrony ofiar.

ii. *Środki operacyjne* – Konwencja ws. działań przeciwko handlowi ludźmi wymaga jednocześnie: środków w zakresie prewencji (wzmocnienie koordynacji na poziomie krajowym między różnymi organami odpowiedzialnymi za walkę z handlem ludźmi i ograniczanie popytu, w tym również poprzez kontrole graniczne) oraz środków ochrony (ułatwianie identyfikacji ofiar przez wykwalifikowane osoby oraz pomaganie ofiarom w odzyskaniu równowagi fizycznej, psychicznej i społecznej).

W obecnej sprawie, obowiązek ten nie został wypełniony: choć sytuacja na miejscu była od dawna znana władzom (raport Rzecznika Praw Obywatelskich zwracał ich uwagę na nią już od 2008 r.), ich reakcja była jedynie doraźna i nie znaleziono żadnego generalnego rozwiązania sytuacji.

iii. *Skuteczność śledztwa i postępowania sądowego* – W sprawach wykorzystywania [osób] organy ścigania i władze sądowe są zobowiązane wyciągać – w zakresie ich poszczególnych kompetencji – wszystkie konsekwencje wynikające z zastosowania właściwych przepisów karnych, co powinno mieć miejsce w sposób pilny i z urzędu, gdy tylko dowiedzą się one o sytuacji.

W obecnej sprawie, następujące powody przemawiały za uznaniem, że obowiązki te nie zostały wypełnione.

a) *W odniesieniu do skarżących, którzy nie byli stronami postępowania przed sądem przysięgłych* – Gdy tylko prokurator uzyskał informacje nt. faktów, pozwalające sądzić, że skarżący ci byli zatrudnieni przez tych samych pracodawców i pracowali w tych samych warunkach, co grupa skarżących uczestnicząca w postępowaniu przed sądem przysięgłych, był zobowiązany przeprowadzić dochodzenie w sprawie podnoszonego przez nich zarzutu handlu ludźmi i pracy przymusowej. Jednakże, z postanowienia o odmowie [wszczęcia postępowania] w odniesieniu do ich zawiadomienia nie wynika, by prokurator rzeczywiście zbadał ten aspekt.

Nadając znaczenie okoliczności, że skarżący ci zwlekali ze zwróceniem się do policji, prokurator naruszył art. 13 Konwencji ws. działań przeciwko handlowi ludźmi, który przewiduje właśnie „okres dochodzenia do równowagi i do namysłu” co najmniej 30 dni, by umożliwić zainteresowanej osobie uwolnienie się spod wpływu osób dopuszczających się handlu ludźmi i podjęcie świadomej decyzji dotyczącej współpracy z organami.

Tym samym, należało oddalić zastrzeżenie dotyczące braku statusu „ofiary” tej grupy skarżących i uznać, że śledztwo było nieskuteczne.

β) *W odniesieniu do skarżących, którzy byli stroną postępowania przed sądem przysięgłych*

Aspekt karny – Oskarżeni o handel ludźmi zostali uniewinnieni w oparciu o wąską wykładnię, która wydaje się mieszać pojęcie handlu ludźmi z poddaństwem. Jednakże, ograniczenie wolności poruszania się, które dotyka nie tyle świadczenia pracy jako takiego, co raczej pewnych aspektów życia ofiary, nie jest warunkiem *sine qua non* dla zakwalifikowania sytuacji jako pracy przymusowej ani nawet handlu ludźmi.

Prokurator przy Sądzie Kasacyjnym odmówił następnie bez jakiegokolwiek uzasadnienia wniesienia kasacji od wyroku uniewinniającego.

Ponadto, nawet kara pozbawienia wolności nałożona z tytułu spowodowania poważnych obrażeń ciała została zamieniona na karę pieniężną w wymiarze 5 euro za dzień pozbawienia wolności.

Aspekt odszkodowawczy – art. 15 Konwencji ws. działań przeciwko handlowi ludźmi zobowiązuje Państwa Strony, by zapewniły w swym prawie krajowym prawo ofiar do uzyskania odszkodowania od sprawców naruszenia, jak też, by podjęły środki w celu utworzenia funduszu odszkodowawczego.

Jednakże, w obecnej sprawie nawet cywilnoprawne odszkodowanie przyznane przez sąd przysięgłych z tytułu poważnych obrażeń ciała nie przekraczało kwoty 43 euro na poszkodowanego pracownika.

Rozstrzygnięcie: naruszenie (jednomyślnie).

Art. 41: Trudność w oszacowaniu szkody materialnej wynikającej z niewypłaconych wynagrodzeń oraz wyroku sądu przysięgłych sprawiła, że Trybunał na zasadzie słuszności ustalił globalną kwotę obejmującą zarówno szkodę materialną, jak i moralną: 16.000 euro dla każdego ze skarżących uczestniczących w postępowaniu przed sądem przysięgłych oraz 12.000 euro dla każdego z pozostałych – tytułem wszystkich poniesionych szkód.

(Zobacz zestawienia tematyczne [Handel ludźmi](#) oraz [Niewolnictwo, poddaństwo i praca przymusowa](#)).

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme
Niniejsze streszczenie przygotowane przez Kancelarię nie wiąże Trybunału.

Link do [Not informacyjnych nt. orzecznictwa](#)